

IQTISODIY O'SISH USULLARI VA ULARNI TAHLIL QILISH

B.F.Azimov

Osiyo xalqaro universiteti, dotsent, iqtisodiyot fanlari nomzodi

Zaripov Abbos Bekmurod o'g'li

Osiyo xalqaro universiteti magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqola iqtisodiy o'sish usullarini va ularning samaradorligini tahlil qilishga bag'ishlangan. Maqolada iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishning asosiy usullari, jumladan, kapital to'planishi, texnologik innovatsiyalar, inson kapitalini rivojlantirish va davlat siyosati orqali iqtisodiy islohotlar kabi yo'nalishlar ko'rib chiqiladi. Har bir usulning nazariy asoslari va amaliy qo'llanilishi tahlil qilinadi, shuningdek, ularning afzalliklari va cheklovlari muhokama qilinadi. Maqola xalqaro tajriba va statistik ma'lumotlarga asoslanib, iqtisodiy o'sish usullarining turli iqtisodiy sharoitlarda qo'llanilishi natijalarini baholaydi. Tadqiqot xulosa sifatida iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun usullarni kompleks qo'llash va mahalliy iqtisodiy xususiyatlarni hisobga olish zarurligini ta'kidlaydi. Ushbu ish iqtisodchilar, davlat boshqaruvi mutaxassislari va iqtisodiy siyosat ishlab chiquvchilar uchun foydali manba sifatida xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: iqtisodiy o'sish, kapital to'planishi, texnologik innovatsiyalar, inson kapitali, davlat siyosati, iqtisodiy islohotlar, samaradorlik tahlili, xalqaro tajriba, iqtisodiy strategiya, barqaror rivojlanish

Iqtisodiy o'sish zamonaviy iqtisodiyotning asosiy maqsadlaridan biri bo'lib, u mamlakatlar va mintaqalarning iqtisodiy farovonligini ta'minlashga xizmat qiladi. Iqtisodiy o'sish umumiy yalpi ichki mahsulotning (YIM) oshishi, aholi jon boshiga daromadning ko'tarilishi va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarning yaxshilanishi sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu maqola iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishning asosiy usullarini, ularning nazariy asoslarini va amaliy qo'llanilishini tahlil qiladi. Maqola kapital to'planishi, texnologik innovatsiyalar, inson kapitalini rivojlantirish va davlat siyosati orqali iqtisodiy islohotlar kabi usullarga e'tibor qaratadi. Har bir usulning afzalliklari, cheklovlari va xalqaro tajribada qo'llanilishi tahlil qilinadi. Maqola iqtisodiy o'sish usullarini samarali qo'llash uchun kompleks yondashuv zarurligini ko'rsatishga qaratilgan.

Iqtisodiy o'sish nazariyasi iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillarini tushuntirishga xizmat qiladi. Robert Solowning neoklassik o'sish modeli iqtisodiy o'sishni kapital to'planishi, mehnat resurslari va texnologik taraqqiyotga bog'laydi. Ushbu modelga ko'ra, iqtisodiy o'sishning asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida texnologik

innovatsiyalar va kapitalning samarali ishlatilishi hisoblanadi. Endogen o'sish nazariyalari esa inson kapitali va bilimlarni iqtisodiy o'sishning markaziy omillari sifatida ko'radi. Paul Romer va Robert Lukas kabi iqtisodchilarning ishlarida innovatsiyalar va ta'lim iqtisodiy o'sishning uzoq muddatli manbai sifatida ta'kidlanadi. Nazariy asoslar iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun resurslarni samarali boshqarish va institutsional islohotlar zarurligini ko'rsatadi.

Kapital to'planishi iqtisodiy o'sishning asosiy usullaridan biridir. Bu usul infratuzilma, ishlab chiqarish quvvatlari va texnologik jihozlariga investitsiyalarni oshirish orqali amalga oshiriladi. Kapital to'planishi iqtisodiy faoliyatni kengaytiradi va yangi ish o'rinlarini yaratadi. Masalan, Xitoyning so'nggi o'n yilliklardagi iqtisodiy yuksalishi katta hajmdagi infratuzilma loyihalari va ishlab chiqarishga investitsiyalar bilan bog'liq. Amaliyotda, kapital to'planishi davlat investitsiyalari, xususiy sektor sarmoyalari yoki xorijiy to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar orqali amalga oshiriladi. Biroq, bu usulning cheklavlari ham mavjud. Yuqori xarajatlar va uzoq muddatli qaytarim kapital to'planishini cheklangan resurslarga ega iqtisodiyotlar uchun qiyinlashtiradi. Shuningdek, noto'g'ri rejalashtirilgan investitsiyalar resurslarning isrof bo'lishiga olib kelishi mumkin.

Texnologik innovatsiyalar iqtisodiy o'sishning eng muhim harakatlantiruvchi kuchlaridan biridir. Yangi texnologiyalar ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, xarajatlarni kamaytiradi va yangi bozorlarni ochadi. Masalan, Silikon vodiysidagi IT kompaniyalari tomonidan ishlab chiqilgan innovatsiyalar global iqtisodiyotda katta o'zgarishlarga olib keldi. Innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash uchun tadqiqot va ishlanmalar (R&D) markazlari, texnologik parklar va startap ekotizimlari tashkil etiladi. Davlatlar innovatsiyalarni rag'batlantirish uchun grantlar, soliq imtiyozlari va venchur kapitalini jalb qilish dasturlarini joriy qiladi. Biroq, innovatsiyalarni rivojlantirish yuqori malakali mutaxassislar va katta moliyaviy resurslarni talab qiladi. Rivojlanayotgan iqtisodiyotlar uchun texnologik infratuzilmaning yetishmasligi va intellektual mulk huquqlarini himoya qilishdagi muammolar innovatsiyalarni qo'llashni qiyinlashtiradi.

Inson kapitali iqtisodiy o'sishning muhim omilidir. Malakali va bilimli ishchi kuchi ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi va innovatsiyalarni joriy qilishni osonlashtiradi. Ta'lim tizimini rivojlantirish, kasbiy tayyorgarlik dasturlari va doimiy o'qitish inson kapitalini mustahkamlashning asosiy usullari hisoblanadi. Masalan, Janubiy Koreya ta'lim sohasiga katta sarmoya kiritib, qisqa vaqt ichida yuqori malakali ishchi kuchiga ega bo'ldi, bu esa uning iqtisodiy o'sishiga katta hissa qo'shdi. Amaliyotda, inson kapitalini rivojlantirish mahalliy iqtisodiy ehtiyojlarga moslashtirilgan ta'lim dasturlari va zamonaviy kasblarga yo'naltirilgan treninglar orqali amalga oshiriladi. Biroq, ta'lim islohotlari uzoq muddatli natijalar beradi va katta moliyaviy resurslarni talab qiladi.

Bundan tashqari, malakali kadrlarning chet elga ko'chib ketishi rivojlanayotgan mamlakatlar uchun jiddiy muammo hisoblanadi.

Davlat siyosati iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi. Iqtisodiy islohotlar, masalan, soliq tizimini soddalashtirish, bozorlarni liberallashtirish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash iqtisodiy faoliyatni rag'batlantiradi. Davlat tomonidan infratuzilma loyihalari, subsidiyalar va iqtisodiy rivojlanish dasturlari orqali iqtisodiy o'sish qo'llab-quvvatlanadi. Masalan, Singapur davlat siyosati orqali ochiq iqtisodiy muhit yaratib, global investitsiyalarni jalb qilishda muvaffaqiyat qozondi. Amaliyotda, davlat-xususiy sheriklik modellari iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishda samarali hisoblanadi. Biroq, davlat siyosatining samaradorligi shaffof boshqaruv, korrupsiyaga qarshi kurash va institutsional barqarorlikka bog'liq. Noto'g'ri siyosat yoki islohotlarning moslashuvchan emasligi iqtisodiy o'sishni sekinlashtirishi mumkin.

Xalqaro tajriba iqtisodiy o'sish usullarining turli iqtisodiy sharoitlarda qo'llanilishi samaradorligini ko'rsatadi. Masalan, Xitoy kapital to'planishi va eksportga yo'naltirilgan iqtisodiy model orqali katta muvaffaqiyatlarga erishdi. Yevropa Ittifoqi mamlakatlari inson kapitali va innovatsiyalarga sarmoya kiritish orqali barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minladi. O'zbekiston misolida, so'nggi yillarda iqtisodiy islohotlar, erkin iqtisodiy zonalar va infratuzilma loyihalari iqtisodiy o'sishni rag'batlantirdi. Ushbu tajribalar shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy o'sish usullari mahalliy sharoitlarga moslashtirilganda eng yuqori samara beradi. Xalqaro tashkilotlar, masalan, Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg'armasi, iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi, ammo ularning dasturlari mahalliy ehtiyojlarga mos kelishi zarur.

Iqtisodiy o'sish usullarini tahlil qilish ularning afzalliklari va cheklovlarini aniqlashga yordam beradi. Kapital to'planishi iqtisodiy faoliyatni kengaytiradi, lekin noto'g'ri investitsiyalar resurslarning isrof bo'lishiga olib keladi. Texnologik innovatsiyalar raqobatbardoshlikni oshiradi, ammo yuqori xarajatlar va malakali kadrlarning yetishmasligi ularni qo'llashni qiyinlashtiradi. Inson kapitalini rivojlantirish uzoq muddatli barqaror o'sishni ta'minlaydi, lekin ta'lim islohotlari sekin natija beradi. Davlat siyosati iqtisodiy o'sishni tezlashtiradi, lekin noto'g'ri boshqaruv yoki siyosiy beqarorlik uning samarasini pasaytiradi. Ushbu cheklovlar iqtisodiy o'sish usullarini qo'llashda kompleks yondashuv va mahalliy sharoitlarni hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.

Iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish kapital to'planishi, texnologik innovatsiyalar, inson kapitalini rivojlantirish va davlat siyosati orqali iqtisodiy islohotlar kabi usullar orqali amalga oshiriladi. Har bir usulning o'z afzalliklari va cheklovlari mavjud bo'lib, ularning samaradorligi mahalliy iqtisodiy sharoitlarga va global tendentsiyalarga bog'liq. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy o'sish usullari mahalliy ehtiyojlarga moslashtirilganda va kompleks tarzda qo'llanilganda eng yuqori natija beradi. Ushbu maqola iqtisodiy o'sish strategiyalarini ishlab chiqish va qo'llashda foydali yo'l-yo'riq

bo‘lib xizmat qiladi, ayniqsa iqtisodchilar, siyosatchilar va tadqiqotchilar uchun muhim manba hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qudratova, G. M. (2025). TEXNOLOGIK PARKLARNING MINTAQA INNOVATSION RIVOJLANISHINI TA'MINLASHDAGI AHAMIYATI. YANGI O'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 2(8), 170-178.
2. Sodiqova, N. (2025). IQTISODIYOT FANLARINI O'QITISHDA TALABALAR TEXNIK TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING AMALDAGI HOLATI VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI. " ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ АКМЕОЛОГИЯ" международный научно-методический журнал, 2(19).
3. Bahodirovich, K. B. (2025, April). STRUCTURE OF THE CASH FLOWS STATEMENT. In CONFERENCE OF MODERN SCIENCE & PEDAGOGY (Vol. 1, No. 1, pp. 325-330).
4. Алимова, Ш. А. (2025). УСТОЙЧИВЫЕ ЦЕПОЧКИ ПОСТАВОК: ОТ ТРЕНДА К НЕОБХОДИМОСТИ РАСШИРЕННАЯ ВЕРСИЯ. Modern Science and Research, 4(5), 76-81.
5. Toshov, M. H. (2025). SANOAT KORXONALARIDA MEHNATGA HAQ TO'LASH TIZIMINI BOSHQARISH. Modern Science and Research, 4(4).
6. Azimov, B. (2025). METHODS AND MODELS FOR ASSESSING THE SOCIO-ECONOMIC EFFICIENCY OF REGIONAL INNOVATION INFRASTRUCTURE. International Journal of Artificial Intelligence, 1(3), 685-691.
7. Ikromov, E. I., & Safarova, J. (2025). O'ZBEKISTONDA YASHIL TADBIRKORLIKNI HUDUDLARDA RIVOJLANTIRISHI ISTIQBOLLARI. Modern Science and Research, 4(4), 421-428.
8. Raxmonqulova, N. O. (2025). DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY ON A GLOBAL SCALE AND THE EXPERIENCE OF COUNTRIES. SHOKH LIBRARY.
9. Shadiyev, A. X. (2025). MINTAQANING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISHINI BOSHQARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH. STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS, 1(7), 145-150.
10. Naimova, N. (2025). THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON MODERN ECONOMIC PROFESSIONS. Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations, 1(2), 153-155.
11. Bazarova, M. (2025). FEATURES OF ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF INNOVATION RISK MANAGEMENT OF AN EDUCATIONAL ORGANIZATION IN THE PROCESS OF DIGITAL TRANSFORMATION OF ACTIVITIES. Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations, 1(2), 161-164.
12. Jumayeva, Z. (2025). THE ROLE OF MICROECONOMIC ANALYSIS IN ENHANCING ECONOMIC EFFICIENCY THROUGH MARKET EQUILIBRIUM ANALYSIS. International Journal of Artificial Intelligence, 1(3), 634-637.

13. Bobojonova, M. (2025). GREEN ENTREPRENEURSHIP IN UZBEKISTAN AND ITS OPPORTUNITIES. International Journal of Artificial Intelligence, 1(3), 592-595.
14. Jumayeva, Z. (2025). THE FORMATION OF THE GREEN ECONOMY CONCEPT, STAGES OF DEVELOPMENT AND ITS RELEVANCE. International Journal of Artificial Intelligence, 1(3), 262-266.
15. Ibragimov, A. (2025). TAX POLICY AND IMPACT ON ECONOMIC DEVELOPMENT. International Journal of Artificial Intelligence, 1(3), 259-261.
16. Djurayeva, M. (2025). ISSUES OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT. International Journal of Artificial Intelligence, 1(3), 596-598.
17. Umarova, H. (2025). RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA KORXONA RISKLARINI BOSHQARISH VA BAHOLASH AMALIYOTI TAHLILI. Modern Science and Research, 4(5), 158-161.
18. Aslanova, D. (2025). CHALLENGES OF IMPLEMENTING MODERN MANAGEMENT PRINCIPLES IN THE TOURISM INDUSTRY. Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations, 1(2), 119-121.
19. Rajabova, D. (2025). SPECIFIC FEATURES AND FACTORS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE INNOVATIVE ENVIRONMENT IN INDUSTRIAL ENTERPRISES. Journal of Applied Science and Social Science, 1(2), 474-479.
20. Игамова, Ш. З. (2024). МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИННОВАЦИОННОГО развития ПРЕДПРИЯТИЙ СТРОИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ. Gospodarka i Innowacje., 43, 335-340.
21. Akramova, O. (2025). FOREIGN COUNTRIES IN EXPERIENCE INVESTMENT ATTRACTIVENESS INCREASE MECHANISMS AND UZBEKISTAN IN PRACTICE USE OPPORTUNITIES. Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations, 1(1), 395-398.
22. Jumayev, B. (2025). BIG DATA: CUSTOMER CREDIT ANALYSIS USING DIGITAL BANKING DATABASE. International Journal of Artificial Intelligence, 1(2), 1056-1059.
23. Gafarova, D. (2025). INNOVATION POLICY OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN: ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS. Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations, 1(2), 165-167.
24. Raximova, L. (2025). DIRECTIONS AND PRIORITY FEATURES OF THE TRANSITION TO THE "GREEN ECONOMY". Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations, 1(2), 156-160.